

У процесі вивчення мови методами ділової гри забезпечується формування комунікативної компетенції студентів. Окрім знання іноземної мови, обмеженої рамками спеціальності, студенти мають можливість розвивати свою особистість, формувати необхідні не тільки для професійної діяльності, але і для повсякденного життя навички спілкування з іншими людьми. У зв'язку з цим все більшого значення у навчально-виховному процесі ВНЗ набувають активні методи навчання, які створюють конкретні ситуації у ділових іграх, що забезпечує умови для творчості та навчання творчості.

Список літератури

1. Вербицкий, А. Деловая игра как метод активного обучения [Текст] / А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 2002. – № 3. – С. 12–15.
2. Гольдштейн, Я. В. Метод активізації як умова підвищення ефективності педагогічної діяльності [Текст] / Я. В. Гольдштейн // Активізація навчальної діяльності. – 2007. – Вип. 2. – С. 32–36.
3. Козлова, О. Деловые игры и их роль в повышении квалификации кадров [Текст] / О. Козлова, М. Разу – М. : Педагогика, 2008. – С. 255–260.
4. Попова, С. А. Використання ігрових форм як засіб підвищення інтересу до вивчення зарубіжної літератури [Текст] / С. А. Попова // Зарубіжна література. – 2005. – №16. – С. 5–8.
5. Сыроежин И. Очерки теории производственных организаций [Текст] / И. Сыроежин. – М. : Экономика, 2006. – С.76–81.
6. Kennedy G. Conditions for language learning [Text] / G. Kennedy // Focus on the Learner. – Ed. by Y. Oiler and J. Richards. – New Bury. – 2003. – P. 26–31.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© Л.М. Філіпішина, О.В. Діордіященко, 2010.

УДК 371.3:378.1

К.Ю. Чадасва, канд. іст. наук (*ХДАДМ, Харків*)

І.П. Коршунова, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Розглядається питання потрібно-мотиваційної сфери особистості студентів, яка впливає на формування їх ціннісних ідеалів та орієнтирів. Акцентується увага на запропонованих у процесі навчання структуру мотиваційних компонентів, елементи мотивації та їх взаємозв'язок з характером навчальної діяльності. Надається характеристика побудови мотиваційної сфери навчання, яка визначає, спонукає, стимулює активність людини.

Рассматривается вопрос о необходимо-мотивационной сфере личности студентов, которая влияет на формирование их ценностных идеалов и ориентиров. Акцентируется внимание на предлагаемые в процессе обучения структуру мотивационных компонентов, элементы мотивации и взаимоотноений их с характером учебной деятельности. Дана характеристика строения мотивационной сферы обучения, которая определяет, вынуждает, стимулирует активность человека.

This article deals with problems of necessary motivational sphere of students' personality which influences on formation of their value ideals and orientations. The structure of motivational components and elements of motivation and their interrelation with character of educational activity is taken into consideration. Description of motivational sphere structure of education which defines forces and stimulates person's activity is given.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вдосконалення сучасної освіти спрямовано на формування особистості, яка усвідомлює свої можливості, прагне до самоосвіти, самовдосконалення, максимальної самореалізації, до досягнення успіху. “Ми захоплюємося нашою наукою, але як захопити молодь цим захопленням? Як заманити у фізику майбутні Фермі? Звичайний у цих випадках метод – здивувати, вразити. Проблема в тому, що людину можна здивувати, якщо вона не знайома з тією ситуацією, у яку ваш сюрприз вносить вирішальні зміни. Але в кожній сфері для новачка можна знайти захопливий, повчальний бік справи і подати її у формі, що викличе гострий інтерес. Це не кожному дано, але в цьому полягає секрет мистецтва лектора” (Карл Дарроу) [1, с. 46].

У зв'язку з цим особливо актуальним є вивчення потрібно-мотиваційної сфери особистості студентів, формування їх орієнтації на досягнення бажаних результатів. Такий підхід сприяє ефективності підготовці майбутніх спеціалістів, адже „мотивація повинна розглядатися як процес, який направляє, регулює й активізує діяльність суб'єкта навчання” [2, с. 74].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мотивації є актуальною як вітчизняної, так і закордонної науки. З одного боку, це відбувається тому, що назріла необхідність впровадження в практику психологічних досліджень, з іншого – це вихід до реальної поведінки людини, до можливості її регуляції.

Численні наукові дослідження проведені з питань мотивів діяльності і, зокрема, мотивів навчальної діяльності. Так, Л.І. Божович, її співробітники та послідовники довгий час вивчають мотиви молоді. При аналізі спрямованості особистості (розуміючи під спрямованістю відносно постійні та домінуючі мотиви) були виділені широкі соціальні мотиви одержання знань і мотиви самої навчальної діяльності.

У іноземних дослідженнях вивченню мотивів приділяється велика увага. Виконано численні теоретичні й експериментальні роботи з питань спонукань поведінки людини.

Своєрідне розуміння мотивації характерно для гештальтської психологічної школи. К.Левін, що розробив методика експериментального вивчення їх як щось самостійне. Як представниками гештальтпсихології розумілася категорія образа, так К. Левінім у «теорії поля» розумілася категорія мотиву.

Олпорт М. як представник «персоналістичного» напряму в своїй книзі «Особистість» висунув ідею особистісного підходу до мотивації людини. У його теорії самореалізації особистість розглядається як першопричина людської поведінки.

У дослідженнях З. Шапіро було виявлено, що в умовах вільного вибору завдань студенти віддають перевагу складним завданням, тоді як в умовах зовнішнього підкріплення, вони обирають простіші, аби підвищити ймовірність отримання нагороди.

Денер Ф. і Лонкі С. також зазначають, що за наявності вибору, особи віддають перевагу складним видам активності, які вимагають демонстрації своїх здібностей..

Мак-Маллін Д. і Стефен Дж. виявили таке: якщо в роботі з проблемними завданнями щоразу підвищувати їхню складність, то випробувані демонструватимуть зростання внутрішньої мотивації за умови, що вони сприяють підвищенню почуття компетентності.

У теорії мотивації Е. Даффі поведінка описується через спрямованість (підхід, загальна лінія поведінки) і інтенсивність (внутрішнє порушення й активність). Отже, у разі визначення мотивації необхідно визначити активацію і її напрям.

Мета та завдання статті. Мотиваційні технології покликані сприяти швидкому включенню у професійну навчально-пізнавальну й навчально-виробничу діяльність без тривалого «вживання» в роботу, підтримувати діяльність на необхідному рівні активності. З цією метою доцільно розглянути структуру мотиваційних компонентів у процесі навчання, яка включає такі види:

- швидкість включення викладача у навчальну діяльність;
- стійкість інтересу до неї;
- наполегливість у вирішенні навчальних проблем з боку студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Представляє інтерес характеристика елементів навчальної мотивації, до яких слід віднести елементи, описані нижче.

Мотиваційна поведінка – це результат дії двох чинників: особистісного та ситуаційного.

Особистісний чинник – це потреби, мотиви, настанови, цінності.

Ситуаційний чинник – умови, наприклад, поведінка інших людей, оцінка та реакції оточення.

Мотив – усвідомлена потреба, яка викликає активність людини й визначає спрямованість цієї активності.

Стимул – спонукальна причина (звичайно зовнішній вплив), що суб'єктивно сприймається й викликає спрямовану активність людини. У деяких випадках стимул може стати мотивом, для чого людина мусить усвідомити стимул, «переробити» та відбити його у свідомості.

Мотивування – пояснення людиною причин своїх дій із посиленням до обставин, що спонукали її до вибору певної дії.

Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини. У разі зовнішньої мотивації чинники, що регулюють поведінку, не залежать від внутрішнього «я» особистості.

Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості.

Дві форми мотивації (зовнішня і внутрішня) певним чином впливають на навчальний процес, а показники навчальної діяльності, в свою чергу, залежать від характеру мотивації. Подібний взаємозв'язок відбиває таблиця.

Для справжнього та серйозного включення студента в роботу, потрібно, щоб завдання, які ставляться перед ним у ході навчальної діяльності, були не тільки зрозумілі, але й внутрішньо прийняті ним. Тобто, щоб завдання набули значущості для студента і знайшли, таким чином, відгук і гідне місце в його переживанні. Іншими словами, для плідної роботи потрібний дотепний мотив.

Мотив – це спрямованість на окремі сторони навчальної роботи, яка пов'язана з внутрішнім відношенням до неї. У системі навчальних мотивів переплітаються зовнішні та внутрішні мотиви. До внутрішніх мотивів відносяться такі, як власний розвиток у процесі навчання; дія разом з іншими і для інших; пізнання нового, невідомого. Ще більш насиченими зовнішніми моментами вважаються наступні мотиви: навчання як змушене поводження; навчання як звичне функціонування; навчання заради лідерства і престижу; навчання як прагнення виявитися в центрі уваги. Подібні мотиви можуть робити і негативний вплив на характер і результати навчального процесу. Найбільше різко виражені зовнішні моменти в мотивах навчання заради матеріальної вина-

**Таблиця – Взаємозв'язок мотивації
з характером навчальної діяльності**

Показник навчальної діяльності	Мотивація	
	Зовнішня	Внутрішня
<i>Тенденція до продовження навчальної діяльності</i>	Припиняється, якщо зникають зовнішні стимули	Триває досить довго
<i>Креативність</i>	Викликає напруженість, стримує творчість	Сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самооцінку особистості
<i>Складність завдання</i>	Студенти надають перевагу спрощеним завданням, що призводить до втрати інтересу й активності у навчальній діяльності	Надають перевагу ускладненим завданням, що полегшує виконання дій, які вимагають евристичного підходу
<i>Характер виконуваних дій</i>	Полегшує виконання дій, що вимагають алгоритмічного підходу, але погіршує якість вирішення евристичних завдань, сповільнює творчу активність	Заважає виконанню алгоритмічних завдань, але сприяє евристичному підходові до вирішення завдань, прискорює зростання творчого мислення
<i>Ефективність засвоєння навчального матеріалу</i>	Поверхневе оволодіння навчальним матеріалом	Більш високий рівень освоєння теоретичного матеріалу
<i>Тип сформованого мислення</i>	Позитивно впливає на формування алгоритмічного мислення й алгоритмічної діяльності	Більш впливає на пізнавальні процеси та поведінку особистості, сприяє формуванню творчого мислення

городи і запобігання невдач. У цьому аспекті є сенс розглянути побудову мотиваційної сфери навчання студентів, тобто того, що визначає, спонукує навчальну активність особистості. Мотивація виконує кілька функцій: спонукує пізнання, направляє й організує його, додає йому особистісний зміст і значущість. Названі функції мотивації реалізуються багатьма спонуканнями. Фактично мотиваційна сфера завжди складається із низки спонукань: ідеалів, ціннісних орієнтації, потреб, мотивів, цілей, інтересів і т. ін.

Висновки. Будь-яка діяльність починається з потреб, що складаються у взаємодії студента з викладачем. Потреба – це спрямованість активності людини, психічний стан, що створює передумову діяльності. Предмет її задоволення визначається тільки тоді, коли людина починає діяти. Але без потреби не пробуджується активність, не виникають мотиви, студент не готовий до постановки цілей.

Інший важливий аспект мотиваційної сфери – спрямованість активності на предмет, внутрішній психічний стан людини. У галузі навчання мотивом є спрямованість на окремі сторони навчального процесу, тобто спрямованість на оволодіння знаннями, на одержання гарної оцінки, на похвалу педагогів, батьків, на встановлення бажаних відносин з однолітками. У ході навчання відбувається подальший розвиток і трансформація мотиваційної структури студента. Цей розвиток відбувається у двох напрямках: по-перше, загальні мотиви особистості трансформуються в навчальні; по-друге, змінюється система навчальних мотивів. Так, поступово формується позитивне ставлення до майбутньої професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою навчання.

Список літератури

1. Коваленко, О. Е. Методика професійного навчання [Текст] : підручник для студ. вищ. навч. закл. / О. Е. Коваленко; Нар. укр. акад. – Х. : НУА, 2005. – 360 с.
2. Коваленко, Е. Э. Методика профессионального обучения [Текст]: учебник для инженеров-педагогов, преподавателей спец. дисциплин системы проф.-техн. и высш. образования / Е. С. Коваленко – Х. : Штрих, 2003. – 480 с.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© К.Ю. Чадаєва, І.П. Коршунова, 2010.